

Opgave 3 De burger als rechter

Bij deze opgave horen tekst 5 en de tabellen 2 en 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Hoe behoren volgens het Nederlandse publiek veroordeelde plegers van misdrijven gestraft te worden? Dat is de centrale vraag in het onderzoeksrapport *De burger als rechter*. De reden om geïnteresseerd te zijn in die kwestie is dat regelmatig in politieke kringen en de media gesuggereerd wordt dat de Nederlandse strafrechters geheel andere en wel veel mildere straffen zouden opleggen dan het Nederlandse publiek zou willen. Of dat zo is, is volgens wetenschappers echter allerm minst een uitgemaakte zaak, en dat is in deze studie nader onderzocht. Daarom wordt ook nagegaan hoe de voorkeuren van burgers zich verhouden tot de rechterlijke praktijk. Met hun onderzoek willen de onderzoekers feiten aanleveren die uitspraken in het maatschappelijke debat kunnen ondersteunen, of juist ontkrachten.

bron: Ruiter, S., Tolsma, J., Hoon, M. de, Elffers, H., Laan, P. van der (2011, p. 73). De burger als rechter. Onderzoek naar geprefereerde sancties voor misdrijven in Nederland. Nederlands Studiecentrum Criminaliteit & Rechtshandhaving (NSCR), Radboud Universiteit Nijmegen, & WODC.

Of er sprake is van een kloof tussen enerzijds de straffen die burgers in bepaalde gevallen zouden opleggen en anderzijds de straffen van rechters, kan worden beantwoord met behulp van informatie uit dit onderzoek.

De auteurs geven aan wat het kabinet en het parlement en het Openbaar Ministerie zouden kunnen doen als men vindt dat die kloof verkleind dient te worden.

- 4p **9** Leg aan de hand van twee bevoegdheden van zowel het kabinet als het parlement uit wat elke actor zou kunnen doen om de eventuele kloof tussen burgers en rechters kleiner te maken.
- 2p **10** Leg uit wat het Openbaar Ministerie (OM) kan doen om de eventuele kloof tussen burgers en rechters kleiner te maken. Ga uit van twee bevoegdheden van het OM.

De onderzoekers leggen uit waarom het belangrijk is om te weten of de vonnissen van rechters op publieke steun kunnen rekenen: "Wanneer rechters systematisch anders beslissen dan het volk wil, zal vroeg of laat de rechterlijke macht zijn legitimiteit verliezen." (*bron: het rapport De burger als rechter, p. 12.*)

- 2p **11** Betekent deze uitspraak dat
- a** het gezag van de rechters vermindert?
  - b** de macht van de rechters vermindert?
- Leg elk antwoord uit.

Het gevolg van onvoldoende steun van de bevolking voor rechterlijke beslissingen zou kunnen zijn dat bepaalde doelen van sancties minder makkelijk bereikt worden.

- 3p 12 Noem drie doelen van sancties die minder makkelijk zouden worden bereikt als burgers zich niet kunnen vinden in bepaalde vonnissen. Leg je antwoorden uit.

“... algemeen is men van mening dat de rechter niet in een vacuüm opereert”, zo valt te lezen in het rapport *De burger als rechter* (p. 12). De Raad voor de Rechtspraak, de organisatie die de belangen van rechters behartigt, vindt dat de rechtspraak in een spanningsveld opereert. Enerzijds moeten rechters uiting geven aan betrokkenheid bij de samenleving en anderzijds moeten ze voldoen aan de regels van het strafprocesrecht. (*bron: Visie op rechtspraak, Raad voor de rechtspraak (2010, p. 21)*)

- 2p 13 Leg uit met welk beginsel van de rechtsstaat de rechtspraak kan botsen indien rechters te veel betrokken zijn bij de samenleving.

De onderzoeksvraag van de onderzoekers luidt: Hoe behoren volgens het Nederlandse publiek veroordeelde plegers van misdrijven gestraft te worden? Om deze vraag te beantwoorden hebben de wetenschappers een steekproef getrokken uit de Nederlandse bevolking, bestaande uit 2164 personen tussen de 18 en 80 jaar. Van de geselecteerde respondenten hebben uiteindelijk 1071 personen deelgenomen aan het onderzoek. Dat betekent dat de non-respons 50,5 procent bedraagt. Met non-respons worden al die respondenten bedoeld die zijn geselecteerd voor de steekproef, maar die om uiteenlopende redenen (bijvoorbeeld geen zin, geen tijd of vergeten) niet deelnemen aan het onderzoek. Net zoals steekproeven select of aselect kunnen zijn getrokken, kan ook de non-respons select of aselect zijn.

- 2p 14 Leg uit wat een **selecte** non-responsgroep kan betekenen voor de bruikbaarheid van de onderzoeksresultaten.

Voordat de onderzoekers conclusies trekken over de verschillen in door burgers gewenste straffen en de straffen van rechters, kijken ze naar een aantal aspecten dat van invloed kan zijn op de door burgers gewenste straffen.

Zo vermoeden ze dat de gewenste strafrechtelijke sanctie samenhangt met het doel van sancties (strafdoel) waar respondenten de voorkeur aan geven. Voordat ze nagaan of die samenhang inderdaad bestaat, beschrijven ze drie richtingen in het denken over doelen van sancties. Die richtingen zijn de retributieleer, het utilitarisme en de herstelrechtbenadering. In tekst 5 staan deze drie richtingen kort beschreven.

- Twee rechtvaardigingstheorieën over straffen zijn de absolute en de relatieve theorie.
- 2p 15 Welke van de drie richtingen in tekst 5 past het best bij de absolute theorie en welke bij de relatieve theorie? Leg elk antwoord uit.

Of de voorkeur van burgers voor een bepaald strafdoel inderdaad samenhangt met de mate waarin zij bepaalde sancties (strafmodaliteiten) geschikt achten, blijkt uit tabel 2.

Gebruik tabel 2.

Een '+' betekent een positieve correlatie tussen een strafdoel en sanctie (strafmodaliteit).

- 2p 16 a Leg uit wat wordt bedoeld met: er is een positieve correlatie tussen strafdoel 'resocialisatie' en sanctie 'werkstraf'.
b Leg uit waarom je deze correlatie mag verwachten.

Uit het onderzoek blijkt dat burgers de onvoorwaardelijke gevangenisstraf geschikter vinden voor meerderjarige daders, dan voor minderjarige daders.

Er zijn meerdere sociologische theorieën die het ontstaan van crimineel gedrag verklaren. Men zou met **twee** van deze theorieën kunnen beargumenteren dat de onvoorwaardelijke gevangenisstraf minder geschikt is voor minderjarige daders.

- 4p 17 Leg uit aan de hand van **twee** sociologische theorieën waarom de onvoorwaardelijke gevangenisstraf minder geschikt zou zijn voor minderjarige daders.

De onderzoekers hebben ook gekeken of de door Nederlandse burgers gewenste strafrechtelijke sancties (strafmodaliteit) samenhangen met hun politieke voorkeur. De resultaten staan in tabel 3. Hoe lager het cijfer in de tabel, des te vaker men de sanctie geschikt vindt.

De politieke stromingen hebben verschillende visies op (de aanpak van) criminaliteit.

- 2p 18 Past de sanctie die aanhangers van niet-confessionele 'rechtse' politieke partijen het vaakst zouden willen opleggen bij de visie op (de aanpak van) criminaliteit van deze partijen? Leg je antwoord uit en betrek daarbij gegevens uit tabel 3. Ga uit van twee politieke partijen.

bron: Cebuco, het marketingsplatform van NDP Nieuwsmedia.
 Geraadpleegd via <http://oplagen-dagbladen.nl/>.
http://www.ceuco.nl/dagbladen/oplage_en_bereikcijfers.

Opgave 3 De burger als rechter

tekst 5

Drie denkrichtingen over straffen

De retributieleer acht het doel van straffen gelegen in het herstel van de morele balans die door het begaan van een misdrijf is verstoord. Dat herstel vindt plaats doordat straf als vergelding wordt uitgedeeld.

Utilitaristen achten het doel van straffen gelegen in het voorkomen van het opnieuw begaan van mis-

10 drijven door de dader van een misdrijf, en indirect ook door anderen. Daarbij wordt gedacht aan een drietal aspecten: onschadelijkmaking, afschrikking en rehabilitatie.

15 **De herstelrechtelijke benadering** acht het doel van straffen gelegen in de reparatie van het aan een slachtoffer aangedane leed.

bron: Ruiter, S., Tolsma, J., Hoon, M. de, Elffers, H., Laan, P. van der (2011, p. 73). *De burger als rechter. Onderzoek naar geprefereerde sancties voor misdrijven in Nederland. Nederlands Studiecentrum Criminaliteit & Rechtshandhaving (NSCR), Radboud Universiteit Nijmegen, & WODC.*

tabel 2

Geschiktheid strafmodaliteit (sancties) en strafdoelen

	onvoorwaardelijke gevangenisstraf	voorwaardelijke gevangenisstraf	werkstraf	geldboete	schade- vergoeding
onschadelijkmaking	+		-		
vergelding					
afschrikking					
resocialisatie			+		
herstel					+

Tabel 2 geeft aan of de voorkeur van burgers voor een bepaald strafdoel samenhangt met de mate waarin zij bepaalde sancties (strafmodaliteiten) geschikt achten.

Een '+' betekent een positieve correlatie tussen een strafdoel en sanctie (strafmodaliteit).

Uitleg van strafdoelen:

Onschadelijkmaking: een straf heeft als doel om diegene die de straf ondergaat onschadelijk te maken – via bijvoorbeeld een gevangenisstraf, enkelband, medicatie – zodat het onmogelijk wordt gedurende die straf nog een misdrijf te plegen.

Herstel: een straf heeft als doel om de materiële en/of emotionele schade die toegebracht is door de dader aan het slachtoffer en/of de maatschappij te herstellen of te compenseren.

bron: Ruiter, S., Tolsma, J., Hoon, M. de, Elffers, H., Laan, P. van der (2011, pp. 74, 83). De burger als rechter. Onderzoek naar geprefereerde sancties voor misdrijven in Nederland. Nederlands Studiecentrum Criminaliteit & Rechtshandhaving (NSCR), Radboud Universiteit Nijmegen, & WODC.

tabel 3

Geschiktheid strafmodaliteit (sancties) en politieke voorkeur van ‘burgers als rechter’ (ongecontroleerd)

	onvoorwaardelijke gevangenisstraf	voorwaardelijke gevangenisstraf	werkstraf	geldboete	schadevergoeding
PvdA	8	6	7	8	9
VVD	1	3	3	3	3
PVV	3	7	9	9	4
CDA	5	2	6	2	7
SP	7	8	8	7	6
D66	9	4	4	4	8
GroenLinks	6	9	1	5	2
CU en SGP	2	1	2	1	1
andere keuze	4	5	5	6	5

In tabel 3 staan resultaten op de vraag of de door Nederlandse burgers gewenste strafrechtelijke sancties (strafmodaliteit) samenhangen met hun politieke voorkeur.

Hoe lager het cijfer in de tabel, des te vaker burgers met een bepaalde politieke voorkeur de sanctie geschikt vinden.

De tabel is iets aangepast.

bron: Ruiter, S., Tolsma, J., Hoon, M. de, Elffers, H., Laan, P. van der (2011, p. 92). De burger als rechter. Onderzoek naar geprefereerde sancties voor misdrijven in Nederland. Nederlands Studiecentrum Criminaliteit & Rechtshandhaving (NSCR), Radboud Universiteit Nijmegen, & WODC.